

Οι Πολιτιστικές Παράμετροι της Ιστορίας

ΤΙ ΚΑΝΕΙ ΤΗΝ ΑΚΜΗ;

ΣΟΦΟΙ ΔΕ ΠΡΟΣΙΟΝΤΩΝ

Θεοὶ μὲν γὰρ μελλόντων, ἄνθρωποι δὲ γιγνομένων,
σοφοὶ δὲ προσιόντων αἰσθάνονται.
Φιλόστρατος, Τὰ ἔς τὸν Τυανέα
Ἀπολλώνιον, VIII, 7.

Οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν τὰ γινόμενα.
Τὰ μέλλοντα γνωρίζουν οἱ θεοί,
πλήρεις καὶ μόνοι κάτοχοι πάντων τῶν φώτων.
Εκ τῶν μελλόντων οἱ σοφοὶ τὰ προσερχόμενα
αντιλαμβάνονται. Ἡ ἀκοή

αὐτῶν κάποτε ἐν ὥραις σοβαρῶν σπουδῶν
ταράττεται. Ἡ μυστικὴ βοή
τοὺς ἐρχεται τῶν πλησιαζόντων γεγονότων.
Καὶ τὴν προσέχουν εὐλαβεῖς. Ἐνῶ εἰς τὴν οδὸν
ἔξω, οὐδὲν ἀκούουν οἱ λαοί.

(Καβάφης, Α, σελ. 17)

Πρωτοχρονιά, θα μιλήσω για Πολιτισμό.

Γιατί οι αποφασιστικές θεμελιώδεις συνιστώσες του ανθρώπινου βίου, ατομικού και συλλογικού, είναι πολιτιστικές. Προσωπικές σχέσεις και κοινωνικές δομές, ατομικές επιδιώξεις και οργανωτικά σχήματα, εργαλειακή χρήση και οικονομική δραστηριότητα, κίνητρα δράσης και αναστολές δράσης, σύμπασα η ανθρώπινη ζωή σε όλες τις εκφάνσεις της καθορίζεται σε τελευταία ανάλυση από πολιτιστικούς παράγοντες, είναι θέμα πολιτιστικό. Και στη βάση του πολιτισμού ευρίσκονται δύο παράμετροι – τρόπος σκέψης και κλίμακα αξιολογίας, ένας κανόνας αλήθειας και μια ζυγαριά αξίας. Με Κανόνα και Ζυγό οικοδομείται ολόκληρη η πολυδιάστατη φαντασμαγορία του ανθρώπινου βίου.

Κάθε εποχή της ιστορίας και κάθε χώρος ανθρώπινης παρουσίας έχουν αναμφισβήτητα τα δικά τους ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τους προσδίδουν μια μοναδική και ανεπανάληπτη ταυτότητα φυσιογνωμίας. Αλλά μπορούμε να διαγνώσουμε κοινά γνωρίσματα σε διάφορες ομάδες χρόνου και χώρου, αναζητώντας τους Πολιτιστικούς Νόμους της Ιστορίας.

Εάν θέλετε να μελετήσετε σωστά ένα φαινόμενο, καλύτερα να το παρατηρήσετε στην καθαρότερη και δυνατότερη μορφή του, όχι στα συγκεχυμένα σχήματά του που προκύπτουν από αναμειγνύσεις με αλλότριες δυναμικές που αλλοιώνουν την ουσία του. Συντονιζόμαστε στην πηγή του σήματος, χωρίς τα παράσιτα που προκαλούν οι αναπόφευκτες αλληλεπιδράσεις του συνεχούς της πραγματικότητας.

Αν λοιπόν θέλουμε να ανακαλύψουμε τους πολιτιστικούς νόμους της ιστορίας, πρέπει να επικεντρωθούμε στις πολιτιστικές ακμές της ανθρώπινης παρουσίας και δραστηριότητας στον χώρο και τον χρόνο. Διαβλέπουμε τότε σε αυτές τις ακμές έναν ορισμένο τύπο τρόπου σκέψης και έναν ορισμένο τύπο κλίμακας αξιών που λειτουργεί σε αυτές και αιτιολογεί την υψηλή στάθμη τους. Γιατί το πού θα διοχετευθεί η ανθρώπινη ενέργεια εξαρτάται από τον Κανόνα και τον Ζυγό που προανέφερα, από το τι ο άνθρωπος καταλαβαίνει ως Είναι του, τι σημαίνει για αυτόν να υπάρχει, δηλαδή, με άλλα λόγια, πώς στέκεται μέσα στον Κόσμο της ύπαρξης και πώς ζυγίζει τις προτεραιότητες των αναγκών και επιθυμιών του. Αλλά και το ποσόν και το ποιόν της παραγόμενης και διαθέσιμης ενέργειας εξαρτάται από τον Κανόνα και τον Ζυγό. Περισσότερη ενέργεια παράγεται αν η ανθρώπινη ορμή δράσης είναι μεγαλύτερη και αν τα οργανωτικά σχήματα και τα ενεργειακά μέσα είναι πιο αποτελεσματικά. Το ποσόν δηλαδή της ενέργειας είναι συνάρτηση της δυναμικής των κινήτρων για την ανθρώπινη δράση και της γενικής γνωστικής στάθμης του πολιτισμού. Η ποιότητα εξάλλου της παραγόμενης ενέργειας είναι συνάρτηση της γνωστικής αιχμής του πολιτισμού, της υψηλότερης επιφάνειάς του (του «ουρανού» του). Όσο πιο ψηλά βρίσκεται η αιχμή, τόσο η ποιότητα της παραγόμενης ενέργειας έχει υψηλότερο δυναμικό και μεγαλύτερη «μόχλευση».

Το πρόβλημα λοιπόν μετατίθεται. Ποιος τρόπος σκέψης και ποια αξιολογική κλίμακα χαρακτηρίζει τις πολιτιστικές ακμές της ιστορίας; Εμπειρική μελέτη καταδεικνύει αυτά που η θεωρία του Λόγου του Όντος συνάγει *a priori*.

Ιδού τα βασικά χαρακτηριστικά που παρατηρούνται.

Και αρχίζουμε από τον τρόπο σκέψης.

Η σκέψη έχει άμεση επαφή με την πραγματικότητα. Δεν είναι απλώς μια εικόνα της, αλλά ταυτίζεται με αυτήν, γιατί ο Λόγος είναι ο Λόγος του Όντος, και η λογική σκέψη είναι αυτή που αναπαράγει τη λογική της πραγματικότητας. Η λογική είναι η τάξη και ο ρυθμός του όντος. Ο Λόγος του ανθρώπου έτσι μπορεί να διεισδύσει μέχρι τα έσχατα μυστήρια της ύπαρξης, μέχρι αυτές τις πρώτες αρχές, γιατί είναι ομοούσιος προς τον Λόγο του Είναι, προς την αρχή και δομή της κοσμικής διάρθρωσης. Όλα ανάγονται σε αυτήν τη λογική διάρθρωση των πραγμάτων, στη βαθύτερη αρμονία που κάνει τα πράγματα να υπάρχουν

όπως υπάρχουν. Όλα – ακόμη και η ηθική και η αισθητική και η πολιτική και η θρησκεία έχουν αυτήν την οντο-λογική θεμελίωση. Οι αρετές είναι γνώση, και η καλλιτεχνική δημιουργία, και η στρατηγική τέχνη, και η ίδια η αποκάλυψη του θείου, είναι Γνώση. Γιατί Λόγος και Λόγος του Όντος και Κοσμικός Λόγος και Θεϊός Λόγος και Θεός Λόγος είναι το ίδιο.

Υπάρχει μια ανυπέρβλητη αυτοπεποίθηση σε αυτόν τον Λόγο. Και ένας τέτοιος αγέρωχος Γνωστικισμός χαρακτηρίζει κάθε εποχή ακμής. Τίποτα δεν είναι πέραν των ορίων του ανθρώπινου Λόγου. Γιατί τίποτα δεν υπάρχει που να μην είναι συντεταγμένο στην διαρθρωμένη ολοκληρία της πραγματικότητας την οποία ο λόγος άγει στο φως. Και επίσης τίποτα στα «πρακτά» δεν είναι πέραν των ορίων του ανθρώπινου σχεδιασμού και της ανθρώπινης δράσης. Αυτή η ακαταμάχητη αισιοδοξία που σημαδεύει την πίστη στις δυνατότητες της ανθρώπινης πράξης είναι αποτέλεσμα του θεωρητικού Γνωστικισμού ενός Λόγου που ακολουθεί πιστά τον Λόγο του Όντος, ενός Νοείν που ταυτίζεται με το Είναι. Αυτή η πίστη στην ανθρώπινη δύναμη δεν έχει τίποτα να κάνει με την Ευρωπαϊκή Βουλευσιарχία ενός Υποκειμενισμού που έχει αποκοπεί από την «Αντικειμενική» πραγματικότητα. Είναι μάλιστα το ακριβές αντίθετο. Και το βλέπετε αυτό αν αντιπαραβάλλετε τον απαισιόδοξο ρομαντισμό, τον νοσηρό ηρωισμό, που συνοδεύει αυτήν τη Βουλευσιарχία, με τη δυναμική αισιοδοξία και την ηρωική δοξολογία που μιλάει στον Γνωστικισμό κάθε Ακμής. Στην υπέρτατη πλησμονή και χαρά της ζωής και γνώσης που υπερεκχειλίζει σε κάθε Ακμή, αντιτίθεται απόλυτα η αίσθηση έλλειψης και το βίωμα του ανολοκλήρωτου που σημαδεύει κάθε ρομαντικό υποκειμενισμό και τον οδηγεί σε ουτοπικές λυτρώσεις στα έσχατα του χρόνου.

Η αυτοπεποίθηση της ακμής είναι δυναμική, όχι στατική. Προϋποθέτει και απαιτεί αγώνα. Το αγωνιστικό ιδεώδες της ζωής κυριαρχεί. Μέσα από τον οικουμενικό αγώνα αναδεικνύεται όμως η αρμονία ενός φυσικού συστήματος. Εκεί αναμετρώνται και «μετρούνται», ζυγίζονται, οι δυνάμεις των όντων. Και έτσι αποκαθίσταται μια κατάσταση γενικευμένης ισορροπίας - δυναμικής. Με συνεχείς αυτοδιευθετήσεις και μέγιστη κινητικότητα. Έτσι ώστε η ανθρώπινη τάξη να αναπαράγει την κοσμική τάξη. Με την απόλυτη ελευθερία ενός αυτορρυθμιζόμενου συστήματος.

Ο καθολικός αγώνας έχει δύο αποτελέσματα. Στο κάθε άτομο κάνει ώστε αυτό να επιτυγχάνει τη μέγιστη αυτοπραγμάτωσή του. Και στο σύνολο επιφέρει την ορθολογικότερη κατανομή ρόλων και πόρων αναλογικά προς τη δέσμη ικανοτήτων καθενός. Έτσι το άτομο επιτυγχάνει την ευδαιμονία του και η κοινωνία τη μέγιστη απόδοσή της. Ατομικό και Κοινωνικό αναδεικνύονται ως δυο όψεις του ίδιου νομίσματος. Το ίδιο η Δύναμη και η Δικαιοσύνη, αφού η αγωνιστική αποκατάσταση ισορροπίας σε ένα ελεύθερο, φυσικό σύστημα είναι ταυτόχρονα συνάρτηση του συσχετισμού δυναμικής των μελών του και έκφραση του δίκαιου καταμερισμού θέσεων και λειτουργιών. Γιατί δίκαιο είναι αυτό που γεμίζει το άτομο με αυτό που ακρότατα θέλει – την τέλεια αριστεία του (με κλασικούς όρους), τη μέγιστη αυτοπραγμάτωσή του (με τωρινή εννοιολογία). Και αυτό το δίκαιο είναι αυτό που δικαιούται, και αυτό που δύναται – σε ένα ελεύθερο, φυσικό σύστημα. Ισορροπία και Αγώνας, Ατομικό και Κοινωνικό, Συμφέρον και Ιδέα ή Αρετή, Δύναμη και Δικαιοσύνη: η Ηρακλείτεια ενότητα των φαινομενικά αντιθέτων σε όλο το μεγαλείο της. Έτσι ικανότητα και επιτυχία γίνονται αλληλένδετες, και ο άνθρωπος δικαιώνεται, ως άτομο και ως κοινωνία. Δώσε αυτήν την βεβαιότητα στον άνθρωπο και κρατάς την ψυχή του.

Περάσαμε παραπάνω χωρίς να το καλοκαταλάβουμε από τον τρόπο σκέψης των περιόδων Ακμής στην αξιολογία τους. Και έτσι πρέπει, γιατί στο τέλος οι αξίες της Ακμής είναι

αγκυρωμένες στην πραγματικότητα: το Δέον δεν είναι εκτός του Όντος, αλλά απλά η τελειότητα της ουσίας του. Το κάθε τι πρέπει να κάνει αυτό που είναι, όσο μπορεί καλύτερα. Δέον για τον άνθρωπο και «τέλος» του, υπέρτατος σκοπός του, είναι η δική του, του καθενός, τελειότητα, εκεί που είναι φτιαγμένος να είναι καλύτερος, και άρα να αποδίδει περισσότερο. Το μόνο απόλυτο «Πρέπει» για τον καθένα είναι να είναι ο εαυτός του στην αριστεία του, στη μέγιστη αυτοπραγμάτωσή του. Αυτό είναι το συμφέρον του και αυτό είναι το «καθήκον» του, η βαθύτερη ανάγκη του και η υπέρτατη επιθυμία του και ο έσχατος σκοπός του (το «τέλος» του) και, προσέξτε καλά, το ισχυρότερο κινητρό του.

Συνοπτικά:

Ο Κανόνας του Όντος για τη σκέψη: Γνωστικισμός παντού με απόλυτο σεβασμό στην πραγματικότητα και στους νόμους της πραγματικότητας.

Και ο Ζυγός της Αριστείας για την πράξη: μέτρο αξίας η αρμόζουσα τελειότητα (αυτοπραγμάτωση) για τον καθένα ως υπέρτατη αξία και δυνατότερο κίνητρο.

Να το μυστικό του ύψους και του μεγέθους των εποχών Ακμής.

Φτιάξε ένα ανθρώπινο σύστημα όπου οι μεγαλύτερες ενεργές αξίες είναι η γνώση και η ατομική τελειότητα. Δόμησέ το έτσι ώστε αυτές οι αξίες να αυτοεξασφαλίζονται. Αυτό σημαίνει, κάνετο ένα φυσικό αυτοδιευθετούμενο σύστημα ελευθερίας και αγωνιστικότητας. Και άσε τα άλλα να λειτουργήσουν μόνα τους. Μην παρεμβαίνεις σαν παλιομπακάλης στους πολύπλοκους λογαριασμούς των φυσικών διεργασιών εξισορρόπησης. Όταν υφαίνεται ο Πέπλος της πραγματικότητας και της ιστορίας «κατά την ποικίλη δράση των στοχαστικών προσαρμογών» του Λόγου του Όντος.

Σεβάσου το Όν και τους Νόμους του Όντος. Κιέτσι θα Είσαι ον. Αλλιώς θα συντριβείς σαν ασήμαντο φαινόμενο.

Με αυτές τις αρχές γίνονται οι Ακμές. Και επειδή αυτές ενδύθηκαν τέλεια μορφή στην κλασική αρχαιότητα, γι' αυτό οι Ακμές έκτοτε χαρακτηρίζονται από Κλασικισμό. Έτσι ήταν ο Ρωμαϊκός Χρυσούς Αιώνας. Και η Βυζαντινή Λάμψη. Και η Μεγάλη Αναγέννηση. Έτσι και ο Γαλλικός Διαφωτισμός και ο Γερμανικός ΝεοΑνθρωπισμός. Αυτό είναι, πληρέστερα, και το Προφανές Πεπρωμένο (Manifest Destiny) της Αμερικανικής Θεμελίωσης.

Το Άνυσμα της Ιστορίας δείχνει τώρα αλάνθαστα πάλι προς αυτές τις αρχές που κάνουν ακμές.

Αυτή είναι η ουσία των ραγδαίων πολιτιστικών εξελίξεων στην αρχή της Νέας Χιλιετίας. Το Εκκρεμές του Κόσμου κινείται τώρα προς την κατεύθυνση της φυσικής τελειότητας και της ενδοκοσμικής επιτυχίας. Η Ιδεολογία του «Είμαι ό,τι Δύναμαι και Δύναμαι ό,τι Είμαι», η Δοξολογία της Αριστείας και του Παρόντος Επιτευγματος, συναρπάζουν πάλι την ψυχή του ανθρώπου. Αγκυρωμένα στον Λόγο του Όντος διεγείρουν τον άνθρωπο σε νέα μεγαλεία.

Γεννιέται ο Νέος Ανθρωπισμός του Μέλλοντος.

Μην παραγνωρίσουν οι «άνθρωποι της πράξης» αυτά τα πράγματα ως «θεωρητικολογίες».

Θα δουν στην συνέχεια πόσο τρομερά πρακτικά είναι.

[Δημοσιεύθηκε στην "ΕΞΠΡΕΣ"]